

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

HİLELİ SEÇİM BÖLGESİ TAKSİMATI (GERRYMANDERING): KAMU TERCİHİ PERSPEKTİFİ*

Coşkun Can AKTAN¹

Prof.Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Öz

Gerrymandering (hileli seçim bölgesi taksimatı) bir siyasi partinin oylarını arttırmak ve seçimi kazanmak, diğer taraftan rakip siyasi partinin oy sayılarını azaltmak gayesiyle seçim çevresini hileli bir şekilde yeniden dizayn etmeye yönelik politik manipülasyon girişimidir. Burada bir siyasi parti ya da adayın lehine seçim bölgesi sınırlarının manipüle edilmesi söz konusudur. Bu çalışmada hileli seçim bölgesi taksimatı kavramının ne anlama geldiği, kavramın ortaya çıkış hikâyesi, türleri, etki ve sonuçları özet olarak incelenmektedir. İlave olarak hileli seçim bölgesi taksimatı işleyişine dair bazı basit örnekler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Gerrymandering, Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı, Kamu Tercih*

Alan Tanımı: *Kamu Tercih, Siyaset Bilimi*

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** ccan.aktan@deu.edu.tr

Atf (APA): Aktan, C. C., (2022), Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı (Gerrymandering): Kamu Tercih Perspektifi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 14 (1): 1-20., <https://doi.org/10.55978/sobiadsbd.1113787>

Lisans: Bu makalenin kullanım izni Creative Commons Attribution-NoCommercial-NoDerivs 3.0 Unported (CC BY-NC-ND3.0) lisansı aracılığıyla bedelsiz sunulmaktadır.

GERRYMANDERING: PUBLIC CHOICE PERSPECTIVE

Abstract

Gerrymandering is a political manipulation attempt to fraudulently redesign the electoral district in order to increase the votes of a political party and win the election, while reducing the number of votes of the rival political party. Here, there is a manipulation of electoral constituency boundaries in favor of a political party or a candidate. The practice of dividing a territorial unit into election districts results in an unfair advantage to some political parties and candidates in elections. In this study, the meaning of gerrymandering, the story of the emergence of the concept, its types, effects and results are briefly examined. In addition, some simple examples of gerrymandering are presented.

Key Words: *Gerrymandering, Elections, Electoral Systems, Redistricting, Public Choice*

JEL Codes: D72, D78, H10, K16

I. GİRİŞ

Bu çalışmada bir siyasi manipölasyon yöntemi olarak hileli seçim bölgesi taksimatı konusu ele alınmaktadır. Çalışmamızda literatürde “gerrymandering” olarak bilinen hileli seçim bölgesi taksimatı kavramının ne anlama geldiği, kavramın ortaya çıkış hikâyesi, türleri, etki ve sonuçları özet olarak incelenmektedir. İlave olarak hileli seçim bölgesi taksimatı işleyişine dair bazı basit örnekler sunulmaktadır. Sonuç bölümünde de kamu tercihi perspektifinden değerlendirme, yorum ve çözüm önerilerimiz yer almaktadır.

II. HİLELİ SEÇİM BÖLGESİ TAKSİMATI: GERRYMANDERING

Türkçe’ye “hileli seçim bölgesi taksimatı” olarak tercüme edebileceğimiz gerrymandering bir siyasi partinin oylarını arttırmak ve seçimi kazanmak, diğer taraftan rakip siyasi partinin oy sayılarını azaltmak gayesiyle seçim çevresini hileli bir şekilde yeniden dizayn etmeye yönelik politik manipölasyon girişimidir. Burada bir siyasi parti ya da adayın lehine seçim bölgesi sınırlarının manipüle edilmesi sözkonusudur. Bir başka ifadeyle, gerrymandering rakip adayın ya da

muhalefet partisinin seçimi kaybetmesine yönelik olarak seçim bölgesi sınırlarının yeniden çizilmesi işlemidir.²

Ünlü İtalyan siyaset bilimci Giovanni Sartori gerrymandering konusunda şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"...seçim çevrelerini her durumun kendi şartlarına göre (ad hoc)³ düzenlemek...yani seçim çevrelerinin sınırlarını kasten, kazanacak çoğunluklar imal edecek tarzda çizmektir. (...) "Gerrymanderingin bir suistimal, utanç verici bir hilekârlık olduğunda kuşku yoktur... Benim kişisel inancım, iyi amaçlara kötü araçlarla hizmet edilmemesi gerektiği ve önceden belli galipleri kasıtlı şekilde imal etmek üzere seçim çevrelerinin sınırlarıyla oynanmasının hileye pek yakın şey olduğudur. Dolayısıyla gerrymanderingi bir "kamu hakları" davasına hizmet ediyor olsa bile, savunulamaz bir uygulama olarak görüyorum..." (Sartori, 1997: 36-37).

Bir siyasi partinin kendisine menfaat sağlayacak veya kendilerine rakip olan aday ve/veya partilerin seçilme şansını engellemek için tasarlanan bir siyasi manipülasyon yöntemi olan gerrymandering kelimesinin ortaya çıkış hikâyesi oldukça ilginçtir. Kısaca özetlemeye çalışalım:

Elbridge Gerry (1744-1814) 1772'den 1775'e kadar Massachusetts Temsilciler Meclisi'nde (Massachusetts House of Representatives) ve ayrıca 1776'dan 1780'e kadar Kıta Kongresi (Continental Congress) üyesi olarak görev yapmış bir siyasetçidir. Elbridge Gerry daha sonra 2 Nisan 1810'da Massachusetts valiliğine seçildi. 1811'de ikinci bir dönem için yeniden seçildi. Görev yaptığı dönemde Demokratik Cumhuriyetçilere (Democratic-Republicans) daha fazla güç verecek

² Hileli seçim bölgesi taksimatı (gerrymandering) konusunda bkz.: Gilligan & Matsusaka, 2006; Grofman & Brunell, 2005; Mann, 2006. Duignan, 2021; Fuentes-Rohwer, 2003; Gilligan, & Matsusaka,2006; Griffith, 1907; Niemi & Deegan, 1978; Cox & Katz, 2002. Hileli seçim bölgesi taksimatı konusunda Türkçe'de henüz bir literatür oluştuğunu söylememiz mümkün değildir. Türkçe'de konu ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. bkz: Tunç ve diğerleri, 2014; Safi & Kurşuncu, 2019. Wayne Dawkins the Guardian gazetesinde yazdığı bir yazıda gerrymandering kavramını "seçmenlerin politikacılarını seçmesi yerine politikacıların seçmenlerini seçmesi" olarak yorumlamıştır. Gerçekten de, politikacılar bir politik manipülasyon yöntemi olarak seçim bölgesi taksimatı işine giriştiklerinde kendilerine oy verecekleri seçmenleri bir seçim bölgesinde toplamayı; ya da bir başka ifadeyle muhalefete oy verecek seçmenleri farklı seçim bölgelerine dağıtarak seçimi kazanmalarını engellemeye çalışırlar. Bkz. Dawkins, 2014.

³ Latince kökenli olup, hukuk literatüründe "belirli bir amaca özel" anlamında kullanılmaktadır.

ve Federalist Parti'nin aleyhine olacak şekilde seçim bölgelerini yeniden dizayn eden bir yasanın yürürlüğe konulmasına öncülük etti.⁴ Bu yasa Gerrymander Yasa Teklifi olarak adlandırıldı. Yeniden seçilmek için tekrar aday oldu, ancak seçimi kazanamadığı için 5 Haziran 1812'de görevi bıraktı. Aynı yılın sonlarına doğru Başkan James Madison'a eşlik ederek Amerika Birleşik Devletleri 5. başkan yardımcılığına seçildi.⁵

Gerry'nin yasa teklifinin meclisten geçmesi sonunda sözkonusu seçim bölgesi haritada kertenkelegiller familyasının bir türü olan "semender"e (uzun gövdeli, dört bacaklı, kuyruklu, kertenkeleye benzeyen, birçok türü bulunan bir hayvan) benzemişti. Bu ilginç durum alay konusu oldu ve daha sonra "*gerry-mandering*" olarak adlandırıldı. İngilizce'de "*mandering*" (emretti, buyurdu) anlamlarına gelmektedir. Böylece "*Gerry buyurdu, böyle oldu*" şeklinde ifade edebileceğimiz "*gerry-mandering*" kavramı siyasi literatüre girmiş oldu.⁶

Vali Gerry'nin Demokratik Cumhuriyetçiler lehine bazı seçim bölgelerini birleştirmesi sonucunda ortaya çıkan harita ilk kez 26 Mart 1812'de Boston Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Karikatür Boston'da yaşayan Elkanah Tisdale tarafından çizilmiştir. Karikatürde, eyaletin tuhaf durumu ejderha benzeri bir "canavar" olarak hicvedilmiş ve bir semendere benzetilmiştir.⁷ Karikatürde tasvir edilen bölge, Massachusetts yasama meclisi tarafından 1812'de Vali Elbridge

⁴ O yıllarda ABD'nde Cumhuriyetçi Parti - Demokrat Parti ayrımı henüz bulunmamaktaydı. ABD'deki siyasal parti örgütlenmesi iki temel grupta gerçekleşiyordu; bir blokta Federal hükümete daha geniş yetkilerin verilmesi gerektiğini savunan Federalistler, diğer blokta ise "Demokrat Cumhuriyetçiler" olarak adlandırılan ve Federe Devletlerin (eyaletler) egemenlik yetkileri konusunda daha hassas bir politika izleyen Demokrat - Cumhuriyetçi Parti vardı (Kırıt, 2010:19-20).

⁵ James Madison ABD'nin kurucu babalarından birisidir ve Amerikan tarihinde daima saygı ile anılan bir devlet adamı olmuştur. Madison'un Amerikan tarihinde şaibeli bir isim olarak anılan bir siyasi düzenbazla hangi gerekçelerle işbirliği yaptığı ve onu hangi saiklerle kendisine Başkan Yardımcısı olarak atadığı dönemin siyasi tarihi üzerine araştırma yapacak olanların açıklamaları gereken bir konudur.

⁶ Gerrymandering kelimesi, 1812 yılından itibaren oldukça sık kullanılmaya başlanmış, 1848 yılında sözlüklere girmeye başlamış ve ilk kez 1868 yılında da ansiklopedi maddesi olarak işlenmiştir. Gerrymandering zaman içerisinde ABD'de de başka eyaletlerin valilerin ismi ile (Texas Valisi Rick Perry ve California Valisi Jerry Brown'un yaptığı uygulamalarda hareketle "*perry-mandering*" ve "*jerry-mandering*" kavramları kullanılmıştır) anılsa da seçim bölgelerinin siyasi amaçlarla yeniden çizilmesi uygulamasının tüm dünyada kabul gören şekli gerry-mandering'dir (Tunç vd., 2014: 100).

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Griffith, 1997.

Gerry'nin görevdeki Demokratik-Cumhuriyetçi parti adaylarını Federalistler üzerinde desteklemek için oluşturuldu. Vali Gerry'nin seçim bölgesi sınırları üzerinde yaptıkları siyasi manipülasyon sonucunda Demokratik Cumhuriyetçiler 29 senatörlük, muhalefette olan Federalistler ise 11 senatörlük kazandılar.

Şekil-1: Gerrymandering: “Gerry Buyurdu, Böyle Oldu”

Kaynak: Elkanah Tisdale (1771-1835) – Originally published in the Boston Centinel, 1812.

https://en.wikipedia.org/wiki/File:The_Gerry-Mander_Edit.png

Ayrıca bkz. Boston Gazette, “The Gerrymander: a New Species of Monster” Boston Gazette, March 26, 1812, page 2, Library of Congress Newspaper, Serials and Government Publications Division

Siyasi tarih üzerine yapılan araştırmalarda ABD’nde siyasi kazanç için seçim bölgelerini manipüle etme çabalarının 1789’e kadar uzandığı yazılıdır. Patrick Henry ve Anti-federalist müttefiklerinin 1789’de Virginia Eyaleti Deleğeler Meclisi'nin kontrolünü ellerinde tutarken, Virginia'nın 5. kongre bölgesinin sınırlarını James Madison’ı James Monroe’nun adaylığı yoluyla ABD Temsilciler Meclisi dışında tutma girişiminde bulunmaları gerrymandering olarak değerlendirilmektedir.⁸

Türleri / Taktikleri

Hileli seçim bölgesi taksimatı esasen bir siyasi partizanlık ve oy kayırmacılığı girişimidir. Söz konusu siyasi manipülasyon yöntemi literatürde sıklıkla “*partizan gerrymandering*” olarak adlandırılır. Partizan gerrymandering, partizan seçmenleri aynı seçim bölgesinde bir araya getirerek seçimi kazanmak ya da başka bir ifadeyle muhalefet partisinin oy verme potansiyeli yoğun olan seçim bölgelerini daraltarak ya da bölerek seçimi kaybetmelerini sağlamak anlamına gelir.⁹

Literatürde hileli seçim bölgesi taksimatının, yani seçim çevrelerini manipüle etmenin muhtelif yolları bulunmaktadır (Tablo-1).¹⁰ Politikacıların seçmenlerin ırk ve etnik temellerini; dini inançlarını, bağlı oldukları mezhep ve tarikatları esas alarak seçim bölgelerini kendi lehlerine dizayn etmeleri söz konusu olabilir. Örneğin, iktidardaki parti belirli bir etnisite temelinde milliyetçilik ideolojisini benimsiyorsa ve bu siyaseti takip ediyorsa kendisini destekleyen seçim bölgelerini güçlendirmeye çalışabilir. Buna karşın bir başka seçim bölgesinde kendisini desteklemeyen etnik kökene sahip nüfus yapısında (demografik yapıda) muhtelif manipülasyonlar yaparak rakip adayın ya da muhalefet partisinin gücünü zayıflatmaya çalışabilir. Keza eğer iktidardaki parti muhafazakarlığı bir parti

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Hunter, 2011.

⁹ Partizan gerrymandering konusunda bkz. Caughey, Tausanovitch, Warshaw, 2017; Engstrom, 2013.

¹⁰ Bkz. Cox & Holden, 2011: 564-579; Pierce, Larson & Beckett, 2011; Anderson & Dahlstrom, 1990.

ideolojisi olarak benimsemişse ve mütedeyyin seçmenlere hitap ediyorsa bu takdirde kendisine oy verecek olan dindar seçmenlerin seçim bölgelerinde genişletme ya da birleştirme gibi bir takım manipülasyonlar yapabilir. Özetlediğimiz ilk siyasi manipülasyon literatürde “ırksal gerrymandering” (*racial gerrymandering*), ikincisi ise “dini/mezhpsel gerrymandering” (*religious gerrymandering*) olarak adlandırılır.

Hemen not edelim ki, belirli bir ırk ya da etnik köken gözetilerek yapılan seçim bölgesi taksimatını her hâlükârda “hileli” seçim bölgesi taksimatı olarak adlandırmak doğru olmayabilir. Sartori'ye göre azınlıkların eksik temsilinin önüne geçilmesi adına yapılan gerrymandering uygulaması büyük bir olumsuzluk veya zarar yaratmayacağı gibi tam tersine azınlıkların korunması ve temsilinin bu şekilde güçlendirilmesi arzu edilir bir siyasi reform girişimi de olabilir (Sartori, 1994: 37). Buradan hareketle ırksal/etnik seçim bölgesi taksimatı uygulaması "pozitif" ırksal gerrymandering (positive / affirmative racial gerrymandering)" ve "negatif ırksal gerrymandering" (negative racial gerrymandering) olmak üzere bir ayrıma tabi tutulabilir.¹¹

Hemen belirtelim ki, ABD tarihinde başlangıçta azınlıkların aleyhine işletilen ve daha sonra ise önceden yapılan bu haksızlıkları bir nebze olsun giderebilmek maksadıyla azınlıklar lehine sonuçlar doğuracak biçimde ırk ve etnik ayırım içeren seçim çevresi düzenlemeleri yapılmıştır (Kırıt, 2010:29-30).¹² Giovanni Sartori bu konuda şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

¹¹ Irksal ve etnik gerrymandering konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Cox and Holden, 2011; Hamilton, 1994.

¹² ABD tarihinde Ohio eyaletinde yapılan seçimi ırksal/etnik gerrymandering'e bir örnek olarak verebiliriz. Ohio'da Demokratların üstünlüğü söz konusu iken, sınırlar Cumhuriyetçiler tarafından seçim bölgeleri kırsal alanlar ile kentleri birleştirecek şekilde hazırlanmış ve Demokratlar yenilgiye uğramıştır. Afro-amerikalıların Demokrat adayları destekleme eğiliminde olduğu gerekçesiyle seçmenlerin ırkı yeniden sınırlandırmada bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Cumhuriyetçiler, bir zamanlar Demokrat adaylar için rekabetçi olan bölgede dengeleri değiştirmek amacıyla Temsilciler Meclisi Cumhuriyetçi adayı Jim Raussen'ın bölgesinden yaklaşık 13.000 Afroamerikalı seçmeni çıkarmışlardır. ABD'de 1991-1992 yıllarında North Carolina Eyaleti'nin 12. kongre seçim bölgesinde seçim bölgeleri aynı şekilde iktidar lehine dizayn edilmiş, ortaya ilginç bir seçim bölgesi haritası çıkmıştır. Aynı bölgenin 2003-2016 yılları arasında yeniden dizayn edilmesinin nedeni de genelde Demokratlara oy veren Afroamerikalılar olmuştur. Bkz. Ansolabehere & Palmer, 2016. Ayrıca bkz: Mcgann, Smith, Latner, Keena, 2016; Ruiz, 2019.

"ABD'de bu hilekârlık, mahkemelerin uygulattığı bir meşruluk ve keza, (özellikle siyahların, fakat aynı zamanda İspanyolca konuşanların toplu oldukları bölgelerde) etnik temsili sağlayacak bir araç olma nedeniyle bir gerekçe ve varlık sebebi kazanmıştır." (Sartori, 1997:37)

Sartori'nin bu sözlerinden anlaşılacağı üzere gerrymandering uygulaması özünde bir hilekârlık olmakla birlikte azınlık haklarının korunması açısından da devlet tarafından bazı özel durumlarda desteklenmiş bir uygulamadır.

İrksal ve dini/mezhepsel "hileli" seçim bölgesi taksimatı dışında pek çok taktikler ya da manevralar da sözkonusu olabilir. "*Cracking*", "*packing*", "*hijacking*", "*kidnapping*" gibi taktikler yürürlüğe konularak muhtelif "hileli" seçim bölgesi taksimatı uygulamalarından sözedilebilir. (bkz. Şekil-1).

ABD siyasi tarihinde bir başka ilginç gerrymandering örneği de Texas Eyaleti'nde uygulanan REDAPPL isimli bilgisayar programıdır. "*Teknolojik gerrymandering*" olarak adlandırılan bu uygulamada¹³ program sayesinde, dönemin nüfus sayımı istatistikleri ve geçmiş yıllara ait seçim sonuçları kullanılarak blok blok, sandık sandık; önceki seçimlerde seçmenlerin hangi partilere oy verdikleri ve oy verenlerin hangi ırk, din ya da diğer demografik özellikleri taşıdıklarına dair bilgiler kullanılarak REDAPPL yardımıyla Teksas eyaletinin seçim bölgeleri yeniden dizayn edilmiştir. (Kırıt,2010:23-24).

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Anderson & Dahlstrom, 1990.

Tablo-1: Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı Türleri ve Taktikleri

<p>İdeolojik-Partizanlık Temelli Gerrymandering</p> <p>Seçim bölgesi sınırlarının bir siyasi partiye negatif ayrımcılık, diğerine ise siyasi bir menfaat sağlayacak şekilde dizayn edilmesi.</p>	<p>İrk-Etnik Kökene Dayalı Gerrymandering</p> <p>Siyasi iktidarın kendisine oy vereceğini düşündüğü ırk ve etnisiteyi hesap ederek seçim bölgesi sınırlarını yeniden çizmesi.</p>
<p>Din-Mezhep-Tarikat Kökenine Dayalı Gerrymandering</p> <p>Siyasi iktidarın kendisine oy vereceğini düşündüğü dindar insanları ve grupları (dinler ve inançlar, mezhep ve tarikatlar) hesap ederek seçim bölgesi sınırlarını yeniden çizmesi</p>	<p>İttifak Amacına Dayalı Gerrymandering</p> <p>İttifak ya da koalisyonların önem kazandığı durumlarda siyasi iktidarın seçim bölgelerini sadece kendisinin değil, aynı zamanda ittifak yaptığı/yapacağı muhalefet partilerine menfaat sağlayacak şekilde düzenlemesi.</p>
<p>Cracking: Parçalamaya Dayalı Gerrymandering</p> <p>Belirli bir seçim çevresinin nüfusunu bölerek ve birkaç farklı bölgeye yayarak muhalefet partisinin ya da rakip adayın gücünün zayıflatılması.</p>	<p>Packing: Güçü Bir Bölgede Toplamaya Dayalı Gerrymandering</p> <p>Muhalefet partisi ya da adayın muhtelif seçim bölgelerindeki gücünü bir bölgede toplamak; böylece rakip parti ya da adayın gücünün zayıflatılması.</p>
<p>Hijacking/Kidnapping: Adam Kaçırmaya Dayalı Gerrymandering</p> <p>Siyasi iktidarın kendisine oy vereceğini düşündüğü kişileri ya da grupları kendisine menfaat sağlayacak seçim bölgelerinde «seçmen» yapma girişimi. Göçmenlerden mahkumlara kadar bir çok kesim için uygulanabilecek bir siyasi manipülasyon yöntemidir.</p>	<p>Bilgisayar Teknolojisi Temelli Gerrymandering</p> <p>Seçmenlere dair ayrıntılı verilerin bilgisayarlar aracılığıyla analiz edilerek simülasyonlar oluşturulması ve buna göre seçim bölgesi sınırlarının yeniden çizilmesi.</p>

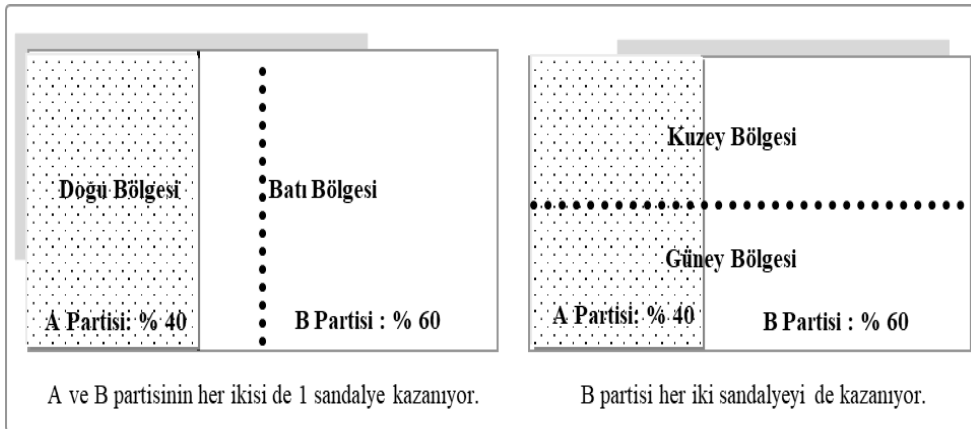
Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı'nın İşleyişi : Teorik Bazı Örnekler

Hileli seçim bölgesi taksimatını basit bazı örnekler üzerinden açıklayabiliriz.

İlk olarak John Mackenzie (2009) tarafından geliştirilen basit bir diyagram üzerinde konuyu açıklamaya çalışalım. Önce Şekil (1)'in sol tarafındaki diyagramı analiz edelim. Mevcut durumda Doğu ve Batı olmak üzere iki seçim bölgesi olduğunu kabul edelim. Batıda yaşayan insanların (toplam nüfusun %40'ı) tümünün A Partisi'ne ve Doğuda yaşayan insanların (toplam nüfusun %60'ı) ise B partisine oy verdiğini varsayalım. Bölge, eşit oranlarda Doğu ve Batı bölümlerine ayrılırsa, her parti bir sandalye kazanır. Bu birinci durumda seçim bölgesi üzerinde iktidar partisinin herhangi bir etkisi ya da manipülasyonu söz konusu değildir.

Şekil (1)'nin sağ tarafındaki diyagram üzerinde ise seçim bölgelerinde yapılan manipülasyon gösterilmektedir. Çoğunluk oylarına sahip olduğunu düşünen iktidardaki parti daha fazla sandalye sayısı kazanmak için seçim bölgelerini Doğu ve Batı yerine Kuzey ve Güney olarak ayırmanın kendi avantajına olduğunu bilmekte ve buna yönelik bir yasal düzenlemeyi meclisten geçirme girişimine yönelmektedir. Meclis tarafından onaylanan hileli seçim bölgesi taksimatının ardından yapılan seçim sonucunda B partisi her iki sandalyeyi de kazanmaktadır.

Şekil-1 : Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı (Gerrymandering)

Kaynak: Mackenzie 2020; 2021. Şekil üzerinde tarafımızca düzeltmeler ve eklemeler yapılmıştır.

azınlık oyları boşa gitmektedir. Gerrymanderingin etkisinin nicel bir ölçüsü olan “*etkinlik açığı*” (efficiency gap) iki farklı siyasi partinin boşa giden oylarının tüm bölgeler genelindeki toplamının farkından hesaplanır. Seçmen tercihlerine yanıt vermeyecek şekilde bir partiyi zirvede tutacak şekilde düzenlenmiş seçim bölgeleri haritalarını tespit etmek için etkinlik açığı adı verilen basit sayısal hesaplamalardan faydalanılmaktadır.¹⁵

Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı: Örnek (2)

Şimdi hileli seçim bölgesi taksimatını bir başka örnek üzerinden analiz edelim.

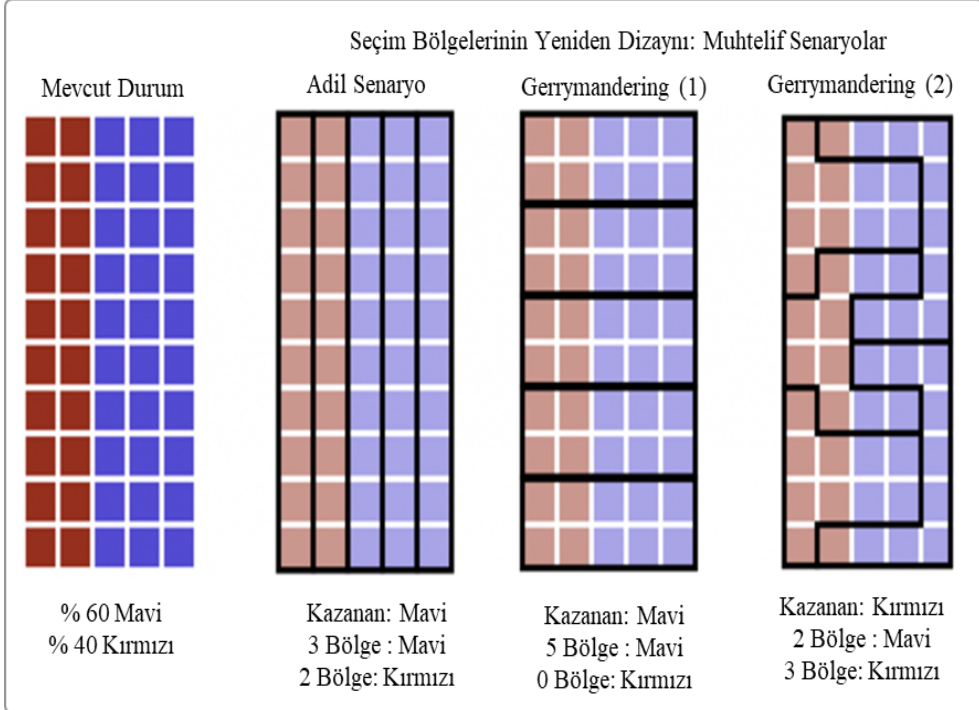
Şekil-3 üzerinde 50 seçmenden oluşan bir seçimde oy dağılımının yüzde 60 Mavi ve yüzde 40 Kırmızı olarak gerçekleştiğini varsayan bir başlangıç durumu ile analizimize başlayalım. Seçim bölgelerinin yeniden dizaynı konusunda üç ayrı senaryo düşünelim. İlk senaryonun sonucunda başlangıçtaki durumla çatışmayan ya da tezat oluşturmayan adil bir dağılım gerçekleşmiştir. Sonuç 3:2 olarak gerçekleşmiştir. Toplam 5 sandalyenin 3’ünü Mavi Parti ; 2 sandalyeyi ise Kırmızı Parti kazanmıştır. Bir sonraki senaryoda seçim bölgeleri yatay olarak 5 ayrı alana ayrılmıştır. Bu durumda Mavi Parti yine kazanan olmakla birlikte Kırmızı Parti meclise hiçbir milletvekili taşıyamamıştır. Sonuç 5:0 Mavi Parti’nin galibiyeti ile sonuçlanmıştır. En sondaki senaryoda ise seçim bölgelerindeki ayırım oldukça karmaşık çizilmiştir. Sonuç 2:3 olarak gerçekleşmiştir; Mavi Parti 2 sandalye, Kırmızı Parti ise 3 sandalye sahibi olmuştur.

En son iki senaryo hileli seçim bölgesi taksimatını göstermektedir. Gerrymandering (1) senaryosu aslında yüzde 40 oy potansiyeli olan Kırmızı Parti’ye tek bir sandalye bile sağlamayacak bir siyasi hilekârlık örneğidir. Gerrymandering (2) senaryosu da aynı şekilde adil olmayan hileli bir seçim bölgesi taksimatıdır. Bu son örnekte ilginç bir şekilde yüzde 60 oy potansiyeli olan Mavi Parti’nin ancak 2 milletvekili ile mecliste temsil edilme imkânına sahip olmuştur. Kırmızı Parti ise siyasi kurnazlık ve düzenbazlıkla toplam nüfusun sadece yüzde 40’ı kendisine oy vermesine karşın Meclis’e 3 milletvekili göndermeyi başarmıştır.

¹⁵ Etkinlik açığı Chicago Üniversitesi Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Nicholas Stephanopoulos ve California Kamu Politikası Enstitüsü Araştırmacılarından Eric McGhee tarafından geliştirilen bir kavramdır. Bkz. Stephanopoulos & McGhee, 2014. Ayrıca bkz. Chambers & Miller and Sobel J. 2017.

Tüm bu örneklerden anlaşılacağı üzere hileli seçim bölgesi taksimatında esas amaç, iktidarın oylarını en üst düzeye çıkarmak ve muhaliflerin oylarının etkisini en aza indirmektir.

Şekil-3 : Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı (Gerrymandering)

Kaynak: (1) Stephen Nas, “How to Steal and Election”, League of Women Voters of Georgia <https://my.lwv.org/georgia/redistricting>
(2) Christopher Ingraham, “This is The Best Explanation Of Gerrymandering You Will Ever See: How To Steal An Election: A Visual Guide”, Washington Post, March 1, 2015
<https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2015/03/01/this-is-the-best-explanation-of-gerrymandering-you-will-ever-see/>

VI. SONUÇ

Kamu tercihi perspektifi siyasetin ne denli entrikalar ve hilekârlıklarla dolu bir oyun olduğunu anlamamız için bize geniş ufuklar sunmuş olan bir araştırma programıdır. Siyaset bilimi ve kamu yönetimi disiplinlerinden farklı olarak

siyaseti menfaate dayalı bir “*politik mübadele*” (political catallaxy) olarak ele alan kamu tercihi araştırma programı hileli seçim bölgesi taksimatı (gerrymandering), yalan, kandırma, aşırı vaatte bulunma, seçim rüşvetleri, ittifak (log-rolling), gündem değiştirme, hizmet kayırmacılığı ve daha pek çok politik yozlaşma ve politik manipülasyonları yakından görmemize ve anlamamıza imkân sağlamıştır.

Hileli seçim bölgesi taksimatının en önemli olumsuz etkisi meclisteki sandalye dağılımı ve dolayısıyla seçim sonuçları üzerinedir. Gerrymandering siyasi rekabeti azaltan ve bazı durumlarda tamamen ortadan kaldıran bir uygulamadır. Gerrymandering aynı zamanda seçmen tercihlerini manipüle etmekte, çoğunluğun tercihi ile orantılı ve gerçekçi bir temsili engellemektedir. Seçim bölgelerinin yeniden çizilmesi neticesinde bazı siyasi partiler daha az koltuğa sahip olurken; diğerleri daha fazla koltuk kazanır ve bu durum sonuçta temsilde adaletsizlik sorununu ortaya çıkarır. Hileli seçim bölgesi taksimatı uygulamalarının yaygınlaşması seçmenin siyasetçilere ve siyasal partilere olan güvenini ortadan kaldırarak siyasal katılım oranının düşmesine neden olur. Hileli seçim bölgesi taksimatı nihayetinde bir politik hiledir; bu yüzden siyasi ahlak yönünden ciddi olarak sorgulanması gereken bir konudur. Öte yandan siyasi partiler arasında adil yarış hakkının ortadan kalkması partizan gruplar arasında çatışmayı ve siyasal kutuplaşmayı da artırır.¹⁶

Peki, seçim çevrelerinin yeniden çizilmesi sayesinde iktidar partisinin seçimlerden daha az oy oranına sahip olmasına karşın mecliste daha yüksek sandalye sayısı ile temsil edilmesine imkân sağlayan bu siyasi hilekârlık nasıl ortadan kaldırılabilir?

Öncelikle Aydınlanma çağının filozoflarından David Hume’un (1711-1776) asırlar öncesinde yaptığı bir tespiti çok iyi anlamamız gerektiği kanaatindeyim. David Hume devlet yönetiminde görev alacak olan kişilerin kendi menfaatlerinin peşinde koşan “*düzenbaz*” ya da “*hilekâr*” olabileceklerinin düşünülerek buna yönelik tedbirlerin alınmasının önemini ifade etmiştir. Hume’un aşağıdaki fevkalade değerli sözlerinin anlamını ve önemini anlamalıyız:

“Siyasi yazarlar, herhangi bir hükümet sistemi tasarlarken ve anayasa içerisinde muhtelif denge ve denetleme mekanizmalarını oluştururken her insanın bir düzenbaz olabileceğinin ve tüm eylemlerinde özel çıkarından

¹⁶ Gerrymandering girişiminin siyasi kutuplaşma McCarty, Poole K.T. and Rosenthal, 2009.

başka bir amacının olmayabileceğinin varsayılması gerektiğini bir düstur olarak belirlemişlerdir. Politikacıların doymak bilmeyen açgözlülüğüne ve hırsını bu şekilde kontrol ederek onların kamu yararına hizmet etmelerini sağlayabiliriz.”¹⁷

David Hume siyasetçilerin “düzenbaz” ya da “hilekâr” olabileceklerinin varsayılmasını ifade ederken siyasetin ne denli sahtekarlıklar ve hilekârlıklarla dolu bir siyasi manüpülasyon sanatı olduğunun farkındadır. Hume’un siyaset felsefesini kamu tercihi ve anayasal politik iktisat alanına taşıyan Nobel ekonomi ödülü sahibi James M. Buchanan siyasetin kirliliklerden ve manipülasyonlardan arındırılmasının ana çözümünü Leviathan’ın sınırlarının çizilmesine bağlamıştır. Dolayısıyla seçim sınırları üzerinde manipülasyon yapan siyasilerin “hilekârlık” yapmalarını önleyecek ana çözüm Leviathan’ın sınırlarının ve aynı zamanda oyunun kurallarının önceden belirlenmesidir. Kamu tercihi, büyümüş ve kontrol edilmez boyutlara ulaşmış Leviathan’ı siyasi yozlaşmaların ana kaynağı olarak görür. Kamu tercihi disiplininin doğan anayasal politik iktisat ise Leviathan’a gem vurulması ya da başka bir ifadeyle Leviathan’ın zincire bağlanması gerektiğini savunur. Thomas Jefferson’un aşağıdaki anıtsal sözü bugün anayasacılık felsefesinin ve anayasal politik iktisadın önemini harikulade anlatan kısa ve öz bir ifadedir:

“Güç söz konusu olduğunda, insanlara fazla güvenme ve onları anayasanın zincirlerine bağla”¹⁸

¹⁷ Orijinal metin: “Political writers have established it as a maxim, that, in contriving any system of government, and fixing the several checks and controuls of the constitution, every man ought to be supposed a knave, and to have no other end, in all his actions, than private interest. By this interest we must govern him, and, by means of it, make him, notwithstanding his insatiable avarice and ambition, co-operate to public good. Without this, say they, we shall in vain boast of the advantages of any constitution, and shall find, in the end, that we have no security for our liberties or possessions, except the good-will of our rulers; that is, we shall have no security at all.” Bkz. Hume, D. 1963. “Of the Independency of Parliament,” in: Essays, Moral, Political and Literary, Vol. 1 London: Oxford University Press, 1963 ; Hume D. 1889. Essays Moral, Political, Literary, edited and with a Foreword, Notes, and Glossary by Eugene F. Miller, with an appendix of variant readings from the 1889 edition by T.H. Green and T.H. Grose, revised edition (Indianapolis: Liberty Fund 1987). <https://oll.libertyfund.org/quotes/427>

¹⁸ Orijinal metin: “In questions of powers, then, let no more be heard of confidence in man, but bind him down from mischief by the chains of the constitution” bkz. Jefferson, T. 1798. Draft of the Kentucky Resolutions: October. 1798 <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/jeffken.htm> ; The Papers of Thomas Jefferson, Volume 30: 1 January 1798 to 31 January 1799 (Princeton University

Bu söz ve alıntılardan hareketle gerrymandering adı verilen siyasi hilekârlığın önlenmesinin ana çözümü anayasal çerçevede kurallar oluşturmak suretiyle sözkonusu eylemin yasaklanması ve cezalandırılması olarak düşünülebilir. Bu çözüm önerisi genel anlamda doğru ve yarar sağlayacak bir öneri olmakla birlikte anayasal kuralın ne şekilde oluşturulacağı o kadar kolay formüle edilecek bir mesele değildir. Seçim bölgelerinin sınırlarını ve seçim sistemlerini anayasa içerisinde önceden belirlemeye dair kuralları detaylı olarak belirlemek mantık olarak doğru, fakat uygulanabilir olmak yönünden çok da güçlü bir çözüm önerisi değildir.

Modern temsili demokrasiye inanmayan bir “*demarşi*” taraftarı olarak demokrasinin ortaya çıkardığı patolojilerden kurtulabilmenin ana çözümünün “*partisiz demokrasi*” olduğu kanaatindeyim. Siyasi hilekârlık ve manipülasyonlardan uzak bir partili siyaset düşünmek neredeyse imkânsızdır. Demarşi bu anlamda fazlasıyla radikal bir siyasi rejim önerisidir. Demarşi adı verilen siyasi rejimde seçim ve oylama, sandık, politikacılar, seçim kampanyaları gibi uygulamaların hiç birisi sözkonusu değildir. Zira demarşi sisteminde “siyasi partiler” adı verilen siyasi organizasyonlar sözkonusu değildir. Siyasi liderler, temsilciler ve yöneticilerin seçimi ve atanmasında sortisyon (kura ile ratsgele seçim usulü) ve rotasyon (görev süresi sınırlaması) uygulaması demarşi adı verilen siyasi rejimin iki ana ayağıdır. Gerrymandering ve diğer her türlü siyasi yozlaşmalardan ve manipülasyonlardan kurtulmanın ve daha iyi bir kamu yönetimi oluşturmanın çözüm yolunu demarşide görüyorum. Demarşiyi belki henüz zamanı gelmemiş bir fikir olarak değerlendiren görüşleri anlayışla ve saygıyla karşılarım; fakat bu görüşe itiraz edecek olanların demokrasinin imkânsızlığı ve başarısızlığı ve aynı zamanda anayasal ve sortisyonel demarşi üzerine daha fazla okuma yapmaları ve bilgilenmeleri gerektiğine inanıyorum.¹⁹

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar çalışmaya tek başına katkı sağlamıştır.

Press, 2003), 536-543, <https://jeffersonpapers.princeton.edu/selected-documents/jefferson%E2%80%99s-draft>.

¹⁹ Demarşi konusunda giriş niteliğindeki temel bilgiler için bkz. Aktan, 2017, 2021.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Aktan, C.C. (2017). Demokrasi Eleştirisi ve Demarşi, Ankara: Orion.

Aktan, C.C. (2021). “Demokrasi’ye Alternatif: Demarşi (İki Farklı Demarşi Önerisi: Anayasal Demarşi ve Sortisyonel Demarşi)”
https://www.researchgate.net/publication/348834971_DEMOKRASI'YE_ALTERNATIF_DEMARSISI_Iki_Farkli_Demarsi_Onerisi_Anayasal_Demarsi_ve_Sortisyonel_Demarsi

Anderson, A. & Dahlstrom, W. (1990). “Technological Gerrymandering: How Computers Can Be Used in the Redistricting Process to Comply with Judicial Criteria”. The Urban Lawyer, 22 (1): 59-77.

Ansolabehere S. & Palmer M. (2016). “A Two-hundred Year Statistical History of the Gerrymander”. Ohio State Law Journal. 77 (4): 741-762.

Boston Gazette, (1812) “The Gerrymander: a New Species of Monster” Boston Gazette, March 26, 1812, page 2, Library of Congress Newspaper, Serials and Government Publications Division.

Caughey D, Tausanovitch C, Warshaw C. (2017). “Partisan Gerrymandering And The Political Process: Effects On Roll-Call Voting And State Policies”. Election Law Journal. 16:453–69

Chambers C.P. & Miller A.D, Sobel J. (2017). “Flaws in The Efficiency Gap”. Journal of Law and Politics, Vol. 33, No. 1, 1, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3046797>

Cox G.W. & Katz J.N. (2002). Elbridge Gerry’s Salamander: The Electoral Consequences of the Reapportionment Revolution. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Cox, A. B. & Holden, R. T. (2011). "Reconsidering Racial and Partisan Gerrymandering". *The University of Chicago Law Review*. 78 (2011): 553-604.

Dawkins, W. (2014). "In America, Voters Don't Pick Their Politicians. Politicians Pick Their Voters". *The Guardian*. (9 October 2014).

Duignan, B. (2021). "Gerrymandering". *Encyclopedia Britannica*.
<https://www.britannica.com/topic/gerrymandering>.

Engstrom E.J. (2013). *Partisan Gerrymandering and the Construction of American Democracy*. Ann Arbor: University Michigan Press.

Fuentes-Rohwer, L. (2003). "Doing Our Politics in Court: Gerrymandering, 'Fair Representation' and an Exegesis into the Judicial Role". *Notre Dame Law Review*. 78 (2): 527-594.

Gilligan, T. W. & Matsusaka, J. G. (2006). "Public Choice Principals of Redistricting. *Public Choice*". 129 (3-4): 381-398.

Griffith, E. (1907). *The Rise and Development of the Gerrymander*. Chicago: Scott, Foresman and Co.

Grofman, B. & Brunell, T. L. (2005). "The Art of The Dummymander: The Impact of Recent Redistrictings on The Partisan Make up of Southern House Seats". in: P. Galderisi (ed.). *Redistricting in the New Millennium*. Lanham, MD: Lexington Books. ss. 183-200.

Hamilton, J. G. (1994). "Deeper into the Political Thicket: Racial and Political Gerrymandering and the Supreme Court". *Emory Law Journal*. 43: 1519-1553.

Honner, P. (2017). *The Math Behind Gerrymandering and Wasted Votes*.
<https://www.quantamagazine.org/the-math-behind-gerrymandering-and-wasted-votes-20171012/#>.

Hume, D. (1963). "Of the Independency of Parliament," in: *Essays, Moral, Political and Literary*, Vol. 1 London: Oxford University Press, 1963.

Hume D. (1889). *Essays Moral, Political, Literary*, edited and with a Foreword, Notes, and Glossary by Eugene F. Miller, with an appendix of variant readings from the 1889 edition by T.H. Green and T.H. Grose, revised edition (Indianapolis: Liberty Fund 1987). <https://oll.libertyfund.org/quotes/427>

Hunter, T. (2011). “The First Gerrymander? Patrick Henry, James Madison, James Monroe and Virginia's 1788 Congressional Districting”. *Early American Studies*. 9 (3): 781-820.

Ingraham, C. (2015). “This is The Best Explanation Of Gerrymandering You Will Ever See: How To Steal An Election: A Visual Guide”, *Washington Post*, March 1, 2015

<https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2015/03/01/this-is-the-best-explanation-of-gerrymandering-you-will-ever-see/>

Jefferson, T. 1798. Draft of the Kentucky Resolutions: October. 1798 <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/jeffken.htm> ; *The Papers of Thomas Jefferson, Volume 30: 1 January 1798 to 31 January 1799* (Princeton University Press, 2003), 536-543, <https://jeffersonpapers.princeton.edu/selected-documents/jefferson%E2%80%99s-draft>.

Kırıt, E. (2010). “Gerrymandering ve Demokratik Seçimler Üzerine”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 16 (1-2): 15-38.

Mackenzie, J. (2020). “*Gerrymandering And Legislator Efficiency*”. <https://www1.udel.edu/johnmack/research/gerrymandering.pdf> (Online erişim: 14.5.2020.)

<https://slideplayer.com/slide/5240470/> (Online erişim: 04.06.2021.)

Mann, T. E. (2006). “Polarizing the House of Representatives: How Much Does Gerrymandering Matter?”. in: P. S. Nivola & D. Brady (ed.). *Red and Blue Nation? Characteristics and Causes of America's Polarized Politics*. Washington, D. C.: Brookings University Press. ss. 263-283.

McCarty N.M. & Poole K.T. & Rosenthal H. (2009). “Does Gerrymandering Cause Polarization?”, *American Journal of Political Science*. 53:666–80.

McGann, A. J., Smith, C. A., Latner, M. & Keena, A. (ed.). (2016). *Gerrymandering in America: The House of Representatives, the Supreme Court, and the Future of Popular Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nas, S. (Tarihsiz). “How to Steal and Election”,
League of Women Voters of Georgia <https://my.lwv.org/georgia/redistricting>

Niemi R.G, Deegan J Jr. (1978). “A Theory Of Political Districting”. *American Political Science Review*. 72:1304–23.

Pierce, O., Larson, J. & Beckett, L. (2011). *Redistricting, a Devil's Dictionary*. <https://www.propublica.org/article/redistricting-a-devils-dictionary>.

Ruiz, M. P. (2019). *The Erosion of Democracy: Gerrymandering in the United States*. Dissertations and Theses. UNI. 954. <https://scholarworks.uni.edu/etd/954>

Safi, İ. & Kurşuncu, T. (2019). Siyasal Partizanlığın Bir Göstergesi Olarak Seçim Hileleri ve Türkiye'deki Bazı Uygulamaları. *İktisadi, İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*. 4 (8): 46-71.

Sartori, G. (1997) *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği Yapılar, Özendiriciler ve Sonuçlar Üzerine Bir Deneme*, (çev. Ergun Özbudun), Ankara: Yetkin Yayınları.

Stephanopoulos N.O. & McGhee E. (2015). “Partisan Gerrymandering And The Efficiency Gap”. *University Chicago Law Review*. 82:831–900.

Tunç, H., Erdoğan, M., Yurtlu, F., Ölmez, G. & Çıtak, H. A. (2014). *Seçim Sistemleri ve Türkiye'de (Gerrymandering) Seçim Hilesi Uygulamaları*. Ankara: Adalet Yayınevi.